

St Olav WATERWAY

Bronsåldersrösen vid Skärså

Fyra gravrösen vid Skärså.

På en moränbacke två kilometer väster om Skärså ligger en grupp om fyra bronsåldersrösen. Det är förresten inte de enda rösen som finns i närheten av kusten, inte mindre än ca 60 platser med tillsammans nära 100 rösen och stensättningar ligger i kustzonen mellan Granön i söder och Norrala i norr, och ändå är nog inte alla gravar återfunna.

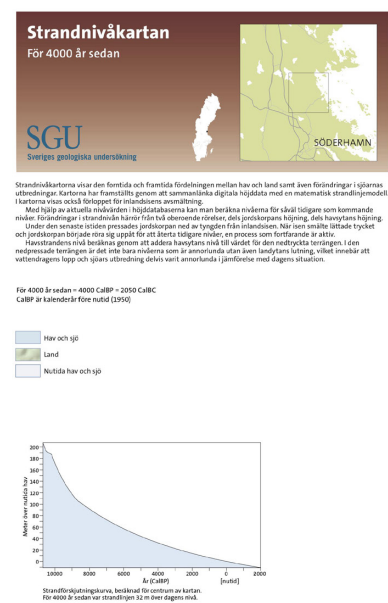
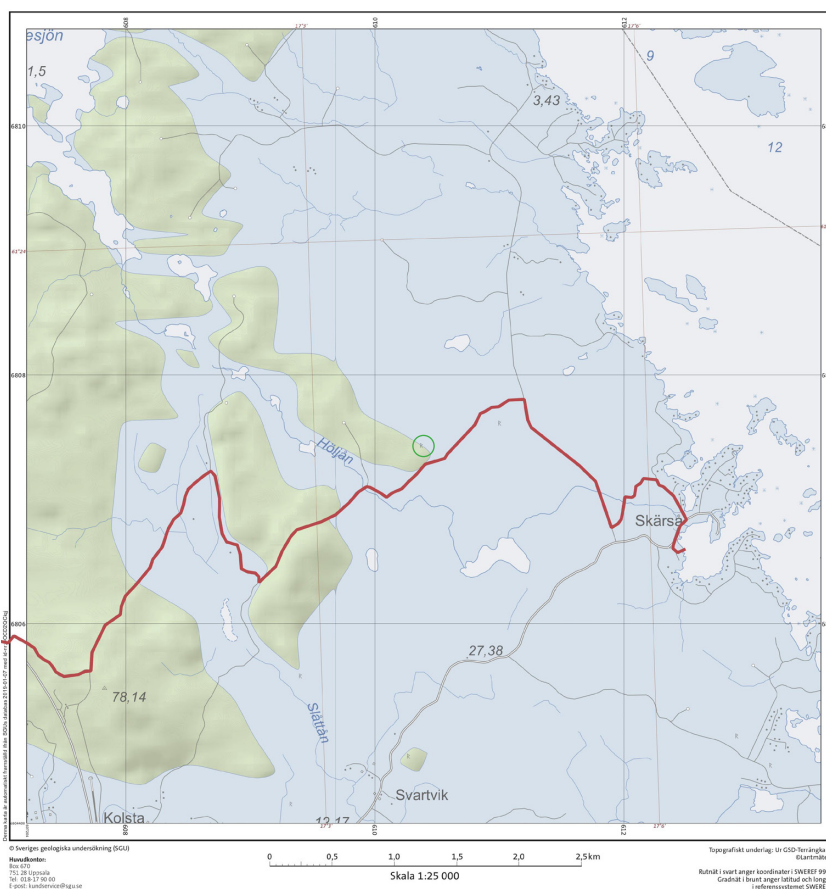
Rösen av den här typen, ca 15000 stycken, finns längs hela kusten från Bohuslän till Östersjö- och Norrlandskusten upp till Kalixtrakten, med undantag för Skånes och Östergötlands fullåkersbygder. Minst ett par tusen rösen är kända bara längs Norrlandskusten. Liknande rösen finns även på norska västkusten, på Åland och den finska kusten vid Österbotten, Åbo och mot Helsingfors.

Just de här fyra rösen kommer man strax intill när man vandrar den nya pilgrimsleden som startar i Skärså, med sikte på Trönö, Rengsjö och målet

Nidaros (Trondheim). Rösen på den här platsen är mellan 7 och 14 meter i diameter stora och 1–2,5 meter höga. Två av rösen är uppbyggda kring och intill stora flyttblock. Människan som i grunden är lat, även våra förfäder, kanske passade på att utnyttja flyttblocken som grund till rösebyggnationen, så slapp man plocka ihop så mycket sten för att få ihop mäktiga gravar. Men de andra båda rösen tycks enbart vara byggda av ihopplockad sten. Två av rösen har grop i mitten, kanske spår efter gravplundring.

Redan i slutet av 1860-talet noterades de här rösen första gången. Hälsinglands Fornminnessällskap med Erik Mickelsson i täten inventerade stora delar av Hälsingland i jakt på fornlämningar. En karta över gravar i Skärså finns som resultat av den inventeringen. Rösen uppges då vara mellan 30 och 64 fot stora, ungefär 9–19 meter.

Rösegruppen ligger 30 meter över dagens havs-

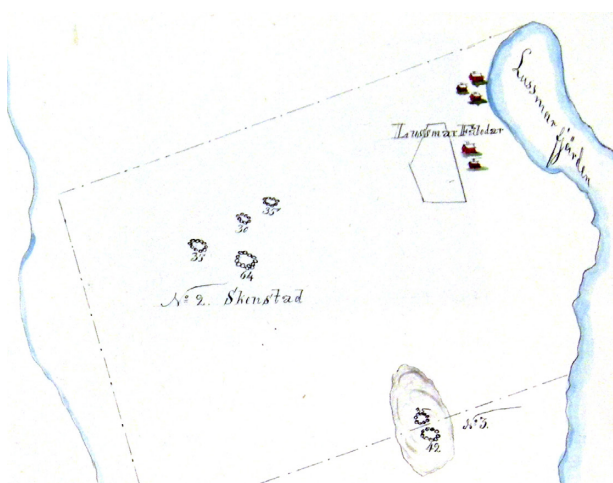
Strandnivåkarta 4000 år sedan vid Skärså och Svartvik. Karta från SGU. På kartan har St Olav Waterway, landledden vid Skärså och mot Norrala kyrka lagts in. De omskrivna rösen har markerats med en grön ring.

Det största av rösen vid Skärså. Foto: Elise Hovanta.

Röse byggt kring ett stenblock. Foto: Elise Hovanta.

Hälsinglands Fornminnessällskaps karta från 1869 över gravar vid Skärså.

nivå, och med en landhöjning om ca 7 mm årligen, så slog havets vågor nästan upp mot rösenas fot för ca 4000 år sedan. Rösen låg då på havssidan av en flera kilometer långsmal udde eller halvö i havet utan öar och skär framför horisonten. Halvön som rösen låg på var nära 10 meter hög.

Bronsåldern sträcker sig tidsmässigt från 1800 f. Kr. till 500 f. Kr., så om rösen med hjälp av landhöjningen kan uppskattas vara 4000 år gamla, så tillhör de den allra äldsta fasen av bronsåldern.

Rösen har som huvudsyfte att vara gravplats. De är vanligen byggda av intill 0,25-0,5 meter stora stenar, ofta lagda direkt på en berghäll eller i ett områ-

de med klappersten. Inne i röset kan finnas en liten kista av flata stenhällar med stenhällar som lock i vilken den döde begravts. Groparna i röset kan vara spår efter gravplundrare, men det kan även vara resultatet efter en träkista som förmultnat och fallit ihop. En del rösen har kallmurade yttersidor, eller kantkedja. Rösets konstruktion av sten har under årtusendena gjort att luft och vatten haft obehindrat tillträde till rösets gravinnehåll, som därigenom svårigen bevarats.

En undersökning av ett röse skedde 1961 i Norrala. Det var ett röse i Borg som undersöktes (fornl. Norrala 43:1). Vad som framkom i röset är oklart. Åtskilliga norrländska kuströsen har blivit undersökta men fyndmaterialet i gravarna är magert och består av enstaka pärlor och ett fåtal fragmentariska rester av bronsföremål. Brända ben har däremot påträffats åtskilliga gånger.

Enligt en del forskare kan rösen ha haft funktion som revirmarkeringar. Folk som kom från havssidan kunde dels navigera efter rösen, använda dessa som kännemärken, dels se att trakten var bebodd.

Varför finns rösen i Norrland bara längs en kustzon? En förklaring kan vara att rösegravskicket är knutet till en kustnära, jordbrukande och boskapsskötande befolkning med gravar i skärgården och jordbruk och boskapsskötsel längre inåt land.

Elise Hovanta, arkeolog i projekt St Olav Waterway

Källor:

Baudou, Evert. 1959. Till frågan om de norrländska kuströsenas datering. *Fornvännen* sid 161-176.

Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet.

Holm, Lena & Larsson, Thomas B. 2018. *Gravrösen i Norrland*. Umarm 68.

Hovanta, Elise. 1995. Kuströsen och andra fornlämningar från bronsålder i Söderhamn.

ARTEFAKT nr 2 1995.

EUROPEAN UNION
European Regional Development Fund

**SÖDER
HAMN!**